

BESLUT

SB 53/05

2005-02-09

Dnr: 890, 892, 893,
900, 925/04-20**SAKEN**

Rapport, SVT1, 2004-10-08, kl. 19.30, inslag om etanolbilar;
fråga om saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på saklighet i Sveriges Televisions sändningstillstånd.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget handlade om hälsorisker med avgaser från etanolbilar. I löpsedeln sade nyhetspresentatören följande: ”Forskare varnar för etanoldrivna fordon. De släpper ut cancerframkallande ämnen.” Under påannonseringen stod följande att läsa på en vinjettskylt: ”Etanolbilar kan ge cancer”. I inslaget visades ett diagram som illustrerade skillnaderna i utsläpp av formaldehyd mellan etanol-, bensin- och bio-/naturgasdrivna bilar. Det framgick att utsläppen från de etanoldrivna bilarna var störst. En professor i miljömedicin berättade om aldehyders negativa biologiska effekter och om att de satts i samband med ökad risk för cancer. Han var med hänvisning till försiktighetsprincipen emot att Sverige satsade så mycket på etanolbilar och förespråkade istället naturgas. En representant för OKQ8, som startat 80 av 120 etanolkärl i Sverige, ansåg däremot att det var mycket viktigare med förnyelsebarhet och att komma ifrån beroendet av råolja ”än något milligram av något farligt genom avgasröret”. Reportern berättade därefter om ett lagförslag som skulle tvinga varje bensinstation att ha minst en pump med alternativt bränsle. En representant för Aga Gas var kritisk till förslaget som han ansåg skulle leda till att ”man låser in sig” i ett ”etanol-samhälle”, eftersom etanolkärl kostar betydligt mindre än naturgaspumpar och därför skulle vara attraktivare för bensinstationerna.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av fem personer. De anser att inslaget är osakligt och kan göra folk oroliga. Enligt dem är slutsatserna i inslaget dåligt underbyggda. Påståendet att etanolbilar kan ge cancer beläggs inte. Anmälarna ifrågasätter dessutom trovärdigheten hos professorn i miljömedicin, vilken tidigare avslöjats ha haft otillbörliga kontakter med tobaksindustrin i samband med forskning om rökningens skadlighet. De anser också att det är otydligt varifrån uppgiften om halterna av formaldehyd i avgaserna kommer. Anmälningarna innehåller i övrigt följande:

- Tre anmälare hänvisar till uppgifter om att etanolbilar släpper ut mindre formaldehyd än bensinbilar.
- En anmälare hävdar att den undersökning inslaget bygger på är sex år gammal och anser att uppgifterna om formaldehyds cancerogenitet borde ha fått bemötas.
- En anmälare påpekar att det viktiga är hur stor del av den totala formaldehydexponering som människor utsätts för som etanolavgaserna bidrar med.
- En anmälare hänvisar när det gäller cancerrisker med formaldehyd till skriften *Formaldehyd – en kunskapssammanställning och riskbedömning*, publicerad i juni 2004 av avdelningen för yrkesmedicin vid Göteborgs universitet på uppdrag av Socialstyrelsen och Naturvårdsverket. Där sägs att cancerrisken kan anses vara försumbar så länge exponeringsnivån är lägre än tröskelvärdet $300 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Normala exponeringsnivåer i allmänbefolkningen är $20\text{--}25 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Avgörande för exponeringsnivåerna är halterna inomhus i bostäder. Utomhushalterna av formaldehyd ligger kring $3 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet i sändningstillståndet. Inslaget bygger på en färsk rapport från VTT Technical Research Center, vilket uppgavs i grafiken i inslaget. VTT är enligt SVT finska statens tekniska forskningscenter. Rapporten gällde en undersökning beställd av bl.a. Energimyndigheten i Sverige och redovisades vid en konferens 2004. SVT finner ingen anledning att betvivla uppgifterna kring rapportens tillkomst. Undersökningen visade högre utsläpp av aldehyder vid användning av etanol som drivmedel jämfört med bensin. När det gäller formaldehyd handlar det om låga värden – mindre än $2,5 \text{ mg}/\text{km}$ – men ändå betydligt högre för etanol än för bensin. SVT hänvisar när det gäller ämnens cancerogenitet till Världshälsoorganisationen (WHO) som klassat formaldehyd som cancerframkallande för människor och acetaldehyd som "possibly carcinogenic to humans". Med detta tillbakavisas också att påståen-

det om formaldehyds cancerogenitet borde ha fått bemötas. Kritiken beträffande professorn i miljömedicin tillbakavisas även den. Hans roll i inslaget var endast kommenterande och hade inte något med hans tobaksforskning att göra.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

Enligt bestämmelsen i 6 § i SVT:s sändningstillstånd ska programverksamheten bedrivas opartiskt och sakligt och med beaktande av att det ska råda en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet i televisionen. Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, t.ex. genom att väsentliga uppgifter utelämnas. Av 6 § andra stycket framgår att SVT före sändning av program så noggrant som är möjligt i det enskilda fallet ska kontrollera sakuppgifter i programmet.

Granskningsnämnden får besluta att programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (10 kap. 8 § radio- och TV-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att SVT har visat att det fanns grund för uppgiften att etanolavgaser innehåller en större mängd aldehyder än avgaserna från bensin- eller bio-/naturgasdrivna fordon. Vidare fanns grund för uppgifterna om att aldehyder är hälsovådliga och att formaldehyd klassats som cancerframkallande. Däremot har SVT inte visat grund för slutsatsen att halterna av formaldehyd som finns i etanolavgaser skulle innebära en ökad risk för cancer. Enligt den skrift en av anmälarna hänvisat till (*Formaldehyd – en kunskaps-sammanställning och riskbedömning*) är formaldehydhalterna inomhus avgörande för cancerrisken. Inomhushalterna i Sverige är normalt en tiondel av det tröskelvärde vid vilket skador kan uppkomma. Utomhushalterna är en hundradel av tröskelvärdet.

Granskningsnämnden finner sammantaget att inslaget strider mot bestämmelsen om saklighet i sändningstillståndet.

Detta beslut har fattats av Johan Munck, Pär-Arne Jigenius, Ella Niia, Sören Thunell, Annika Åhnberg, Göran Schäder, Bo Reimer och Jan-Erik Billinger efter föredragning av Jonas Nilsson.

På Granskningsnämndens vägnar

Johan Munck

Jonas Nilsson